

Per què llegir
Pla de lectura 2020
Vol. 2

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Per què llegir
Vol. 2

Ricard Terré.
Sense títol. Barcelona, 1959.
©Ricard Terré.

Per què llegir

Vint persones relacionades amb el món del llibre i la cultura responen aquesta pregunta

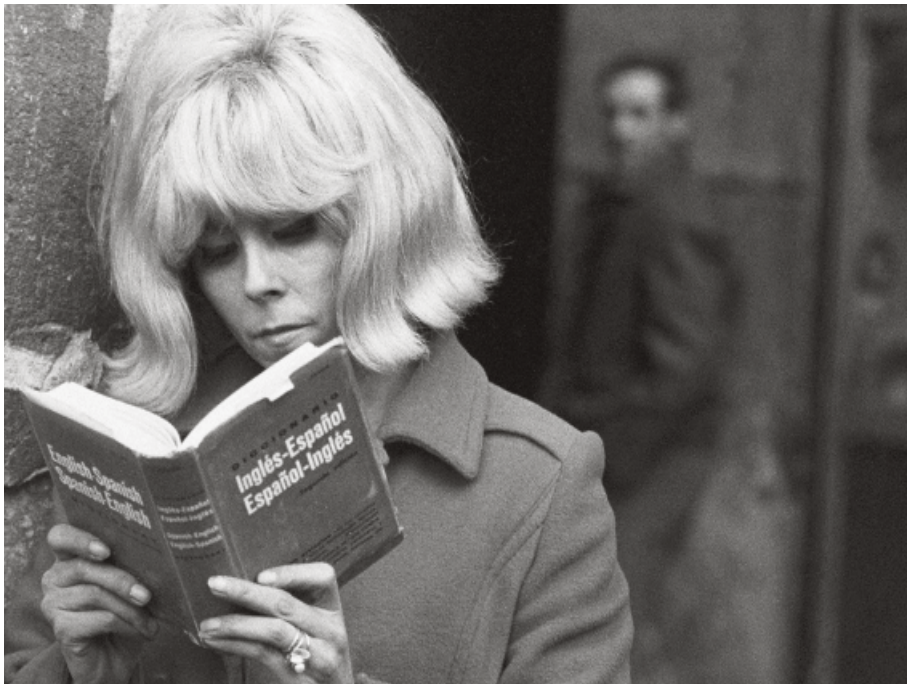
AUTORS

LAURA BORRÀS.....	9
MANUEL FORCANO	13
ISABEL-CLARA SIMÓ	15
JAVIER CERCAS	17
JORDI LLOVET.....	19
GEMMA LIENAS.....	21
SERGIO VILA-SANJUÁN.....	23
SÍLVIA SOLER	25
CARLOS ZANÓN.....	27
MARIA BOHIGAS	29
DANIEL FERNÁNDEZ	31
PAULA JARRIN	33
OCTAVI SERRET	35
EVA PIQUER	37
BERNAT PUIGTOBELLA	39
LLUCIA RAMIS	41
JOSEP MARIA FONALLERAS	43
ISABEL COIXET	45
GERARD QUINTANA.....	47
DOLORS UDINA	49

EPÍLEG: “ELS ÉSSERS LLIBRES”

EDUARD SANAHUJA	53
-----------------------	----

Colita.
Barrio chino. Barcelona, 1969.
©Colita

Temps de lectura

**La lectura és una forma de pensar el món,
d'habitar-lo i de fer-lo més habitable**

Vagi per endavant una declaració de principis contundent: considero la cultura i el foment de la lectura com una pedra angular de la societat. La lectura és una eina indispensable en l'aprenentatge i la transmissió de coneixement, però, per a fer lectors, cal que la lectura sigui, sobretot, un plaer, una activitat de l'oci i el gaudi. Per això, crec fermament que el futur d'una societat depèn en bona mesura de mantenir tant l'hàbit com el goig de llegir.

Paul Virilio ha batejat el nostre temps i el paràmetre regulador de les nostres vides amb el nom d'“acceleració cultural”, i George Steiner, a *El silenci dels llibres*, constata fins a quin punt el temps s'ha accelerat extraordinàriament i ens falta temps per a llegir. Temps i lectura i el temps de la lectura: heus aquí dues qüestions capitals. La principal diferència entre el nostre temps i el passat esplendorós en què la gent tenia grans biblioteques i temps per a llegir és el soroll i la manca de temps. El silenci i el temps per dedicar a la lectura s'han convertit en un autèntic luxe. La gran pressa en què vivim immersos diuen que està posant fi a l'afició a la lectura, i, tanmateix, alguns seguim entestats a formar lectors. Avui més que mai. Llegir també significa créixer, però l'impacte generalitzat de l'efecte digital sobre la lectura n'ha modificat de manera substancial l'*statu quo*. A ningú no se li escapa que amb l'arribada d'internet hem experimentat una transformació radical que afecta i modifica gairebé la totalitat de components de l'ecosistema lector. S'han modificat els suports de lectura (del mòbil a les tablets passant pels ordinadors i els lectors digitals o e-readers), els canals de transmissió (potencialment podem portar una biblioteca a la butxaca), els processos d'edició i presentació dels continguts, les

formes de comercialització, recepció i consum, i s'ha ressentit el model mateix d'empresa editorial. Ha variat ostensiblement el comportament dels lectors amb les potencialitats dels nous dispositius, uns lectors que –cada cop més– són actius i creatius. S'ha modificat de manera significativa la interacció entre autors i lectors, i també hem assistit al debilitament, superposició o confusió de les fronteres entre l'oci, la feina i l'aprenentatge, la qual cosa comporta, de manera sumatòria i com a conseqüència global de totes les transformacions que he esmentat, una modificació significativa de la manera de llegir.

En aquests moments podem parlar de tres grans praxis lectores en la nostra vida quotidiana: la “lectura compartida” (costa d'imaginar un moment més àlgid de socialització de la lectura, de lectura dialògica a gran escala com la que es produeix de manera viral a les xarxes socials), la “lectura fragmentada” (els estudis sobre el tipus de lectura que es practica actualment revelen que ens acostem als textos de manera fragmentària, no necessàriament seqüencial en un sentit ampli, discontinua, fugaç...) i la “lectura transmèdia” (que discorre entre suports i plataformes diverses i combina modes narratius variats del cinema, la televisió, les xarxes, els còmics, la publicitat, els textos literaris...).

Aquestes són algunes de les formes de la lectura en el nostre temps. Un temps enormement lector, contràriament al que les veus més catastrofistes s'entesten a proclamar, en què el concepte de lectura s'ha allargassat i tornat enormement complex. Un temps, també, en què indefectiblement apareixen els luddites de torn per prevenir dels efectes perniciosos de la tecnologia en les nostres vides, però, ai las!, és que resulta que cal recordar que l'escriptura és una tecnologia i el llibre és una màquina! L'univers lector s'ha enriquit extraordinàriament i la història de l'escriptura ens n'ha ofert diversos exemples. Però durant cinc-cents anys el llibre ha estat l'objecte cultural i transmissor de saber de referència, al voltant del qual ha florit una indústria editorial que, a casa nostra, és rica, potent i variada. Darrerament, això no obstant, la irrupció d'altres dispositius que aporten altres prestacions que se sumen i es complementen amb el llibre configura un escenari en què cal redefinir tots els elements de la cadena lectora

i de totes les institucions que giren al seu voltant, des de les escoles a les biblioteques. No podem defugir-ho. Com diria Paul Valéry, l'inconvenient del nostre temps és que el futur ja no és el que era. Si llegir té a veure amb la paraula, els canvis de suport han anat ampliant l'espectre de l'activitat que denominem "lectura" per tal de descodificar textos cada cop més complexos, per als quals calen noves alfabetitzacions. Llegir també significa analitzar, comprendre, criticar, reflexionar, valorar i compartir. La lectura és una forma de pensar el món, d'habitar-lo i de fer-lo més habitable. Llegir és una activitat mitjançant la qual concedim significat a allò que ens envolta. Podem llegir llibres, quadres, pel·lícules, etc. Reivindico i faig sempre un ús elàstic del concepte "lectura", que pot aplicar-se a tota mena de textos susceptibles de ser interpretats. Una societat lectora, doncs, és una societat amb criteri. Necessitem lectors. Per això cal construir un futur de progrés invertint en lectura!

Per tant, a la pregunta de per què cal llegir, jo responc: cal llegir per plaer, per aprendre, per desaprendre, per perdre's, per retrobar-se, llegir per saber dels altres, llegir per conèixer-se a un mateix. Llegir per evadir-se, llegir per recuperar-se. Llegir, llegir, llegir, sempre! Al capdavall, ja que només som temps, emprem-lo bé: llegim!

Lectors del món

**Llegir és arrencar el vol a un espai obert que ens permet,
com a les aus, estendre les ales i planejar en cercles
pels arguments de les històries que els autors despleguen
als seus llibres**

El filòsof i teòleg cristià Agustí d'Hipona, al segle v, va escriure la bella frase: “El món és un llibre i aquells que no viatgen només en llegeixen una pàgina”. La seva sentència era una clara invitació al viatge, a descobrir les meravelles de llocs recòndits i desconeguts, a llegir el món on som i a ser-ne, per tant, uns bons lectors. Hi ha, però, moltes maneres de viatjar: o bé traslladem els nostres cossos d'un lloc a l'altre, o bé quiets fem córrer l'esperit i la imaginació a partir del teixit de paraules i d'històries en els fulls d'un llibre. Llegir es converteix aleshores en una experiència mòbil, d'un anar i venir i córrer i saltar o volar, trescar, navegar pel mar de paraules d'un poema, una novel·la, una obra de teatre o un assaig. Llegir és arrencar el vol a un espai obert que ens permet, com a les aus, estendre les ales i planejar en cercles pels arguments de les històries que els autors despleguen als seus llibres. Llegir és un salt a la piscina oblonga d'un poema de versos transparents, dels mots que ens emocionen com escuma i bombolles il·luminades sota l'aigua. Llegir també és baixar vers afraus i galeries subterrànies com un miner amb la llum al casc i descobrir vetes de mots brillants, filigranes de paraules rutilants, aventures, records, vivències a la vista, totes d'or. És ben bé que el sol que fulgura en un llibre no deixa cap raconada d'ombra.

Llegint ens poden passar coses meravelloses: va ser a Shubra, un barri brut i destortalat del Caire. Casa seva era petita, dues habitacions: la cuina d'olor d'espècies, i el camastre d'olor seva. Aquell capvespre ell va voler mostrar-me

els llibres coptes, el retrat del vell patriarca sobre el llit, i llegir-me paraules de filòsofs i teòlegs per explicar-me el misteri del monofisisme: si Crist tenia una única naturalesa o bé dues. Les nostres, però, es van encendre de desig en un foc que no consumeix com la bardissa ardent al Sinaí. A la llum d'un únic fluorescent ens vam fer aigua a la gola seca de la set. I entre els llençols, els llibres que definien monofisis: dues naturaleses, una fosa dins de l'altra. Que humil i exuberant alhora pot arribar a ser el Paradís: en aquella cambra estreta, les ales esteses de tants àngels. I xiuxiuejàvem com si fóssim davant les icones i pregàvem que el temps, que és del dimoni –va dir– no consumís aquella nit. A trenc d'alba el vaig deixar dormint. Però tots aquests moments reviu en cada cop que algú llegeix aquesta escena.

Potser algú dirà que són foteses, però llegir en qualsevulla hora del dia o de la nit ens multiplica el viure i fa emergir els nostres pensaments ocults, fa allunyar les dissorts que malpatim, i fa més real i proper tot allò que desitgem. Llegiu, i veureu com apareixen a gota petita les vostres emocions igual com sua la pell de ceràmica del càntir. En llegir el vers del poeta místic Ibn al-Farid: “Tot el meu cos el va besar amb totes les boques, i en com em besava hi havia tots els besos”, no us venen de sobte més ganes d'estimar?

El plaer de llegir

**El bon lector ara va de pressa, ara s'atura, ara rellegeix.
Sempre sentint plaer**

Jean-Paul Sartre diu a *Qu'est-ce que la littérature?* que, quan un autor posa la paraula *fi* a la seva novel·la, la novel·la no està acabada: cal que un lector la llegeixi i la interpreti.

I és que llegir és interpretar, i és, per tant, un acte de cocreació. Cada lector té la seva interpretació i totes són legítimes. Per això és tan apassionant llegir: entres a formar part d'aquella atmosfera, coneixes aquells personatges, et submergeixes en aquella història.

Val a dir que l'argument no ho és tot: és només la superfície. El plaer de la lectura és quan som capaços de capbussar-nos en aquell llibre, de formar-ne part, de fer-lo nostre.

Hi ha gent que llegeix només per distreure's. Bé, és una de les funcions de la literatura: fer-nos companyia. Però l'autèntic plaer, la descoberta que això val la pena rau en el fet d'anar més enllà i més endins. D'apropiar-nos del text que llegim. Per això, el bon lector ara va de pressa, ara s'atura, ara rellegeix. Sempre sentint plaer.

Com en totes les arts, la bona literatura té dues característiques: que faci pensar i que faci sentir. Si només fa pensar, pot ser un assaig inextricable, i si només fa sentir, pot ser una telenovel·la. Però si produeix aquests dos efectes en el lector, es tracta sens dubte d'un bon llibre. Tant se val que els crítics no el recomanin o que la història no el destaquï: és un bon llibre per al lector, que, com a tal, és el millor jutge.

Fer aquesta funció és enormement engrescador: fer-te teu el llibre, sentir

pena o alegria, pensar en coses en què no havíem pensat abans, apropar-nos als personatges, fer-los nostres: quin gran plaer tot plegat!

M'agraden molt els clubs de lectura. Un grup de persones llegint el mateix llibre i reunint-se després a comentar-lo; és extraordinari. Vet aquí que es troben les diferents interpretacions –que són personals– i que aprenem una miqueta de cada una. Com ha vist aquella persona un paisatge tan espectacular quan a mi m'havia passat desapercebut?, ens preguntem, per exemple. Fa l'efecte com si passeges per la ciutat o el poble amb un arquitecte, que et va assenyalant totes aquelles coses que tu no havies observat mai. O, també, si vas al cine amb un cinèfil: t'explica allò que el teu ull no ha vist i enriqueixes la pel·lícula. El club de lectura t'acosta als altres punts de vista i fas descobertes mútues, perquè cadascú sent les descobertes de l'altre i fa públiques les seves. És així com aprenem a llegir. A llegir bé, vull dir.

Ja ho crec que llegir és un plaer!

Un perill públic

**Un home o una dona amb un bon llibre a la mà
és un perill públic, una bomba de rellotgeria
ambulant, un pensador potencial pel seu compte,
un insubordinat potencial, un home o una dona
capaç de dir “no” quan tothom diu “sí”**

La lectura és un plaer o no és. L'expressió “lectura obligatòria” és un oxímoron, com “matrimoni feliç”; l'expressió “lectura hedònica”, un pleonasme. És clar que, a més de ser un plaer, la lectura és moltes altres coses, entre elles, una forma de viure més, d'una manera més rica, més complexa i més intensa, una forma d'apropriar-se del tot de la vida d'un mateix. O, com a mínim, un instrument immillorable per provar de fer-ho.

No és cap casualitat que justament d'això parlin algunes de les millors novel·les que s'han escrit mai, començant pel Quixot. El protagonista d'aquesta novel·la –que en realitat no es diu don Quixot sinó Alonso Quijano– és, abans que res, un lector, i el seu problema no és, segons se sol dir, que confongui la realitat amb la ficció (els molins de vent amb gegants), sinó que vol fer realitat la ficció: Alonso Quijano és un pobre home que s'ha passat la vida tancat al seu poble llegint llibres de cavalleries, imaginant-se que és un cavaller que lluita per les causes més nobles i que defensa dones indefenses; quan arriba als cinquanta anys, però, aquest pobre home es diu que ja n'hi ha prou, que s'ha acabat, que ara viurà realment les aventures que ha somniat, de manera que s'inventa un cavaller anomenat don Quixot i surt al món per viure de debò allò que abans només havia viscut en els llibres. Si fa no fa, el mateix li passa a Emma Bovary. Com Alonso Quijano, Emma és també una lectora ferotge, i els seus llibres de cavalleries són les novel·les romàntiques, que li fan concebre el

projecte insensat de convertir-se ella mateixa en una heroïna romàntica, igual que Alonso Quijano va convertir-se en l'heroic don Quixot. Així doncs, Alonso Quijano i Emma Bovary són, en cert sentit, dos lectors ideals, en qualsevol cas dos emblemes perfectes del lector, i les novel·les que protagonitzen contenen una invitació a l'aventura més arriscada, revolucionària i perillosa, a la qual és permanentment incitat el lector: l'aventura de viure una vida que estigui a l'altura dels nostres somnis i els nostres desitjos. Dit això, es pot comprendre que Plató volgués expulsar els poetes de la seva república ideal, i que, d'ençà de Plató, tants tirans, inquisidors, comissaris polítics i gent de mentalitat totalitària hagin parlat dels perills de la literatura en general i de la novel·la en particular.

Tenen tota la raó: un home o una dona amb un bon llibre a la mà és un perill públic, una bomba de rellotgeria ambulant, un pensador potencial pel seu compte, un insubordinat potencial, un home o una dona capaç de dir “no” quan tothom diu “sí”, igual com ho fan, de manera radical, Alonso Quijano i Emma Bovary. Com que està feta de paraules en rebel·lió, l'autèntica literatura és sempre un perill per al poder, per a qualsevol poder, i, per això, el poder sempre vol controlar-la. El que és estrany és que encara no l'hagin prohibit.

Per què llegir

**Només ella, la lectura, eixampla el coneixement,
amplia la nostra experiència de la vida**

Al segle v aC, quan els grecs amb prou feines coneixien l'escriptura, Plató va posar el crit al cel davant aquesta invenció, i va dir que seria molt millor que tothom fes servir la memòria i retingués les coses escoltades. L'escriptura li va semblar una cosa fútil, un pèssim invent, que no ajudaria gens ni mica al desenvolupament del pensament; mentre que la memòria i l'oralitat tenien tota mena d'avantatges per a la dinàmica del pensar, de fer-se idees, de conversar i de fer més sàvia la república.

Però l'escriptura va anar guanyant terreny a l'oralitat i a la memòria, i, de fet, per molta memòria que tinguessin els rapsodes que recitaven la Ilíada i l'Odissea; per molta que en tinguessin els actors que representaven les grans tragèdies d'Èsquil i de Sòfocles, si un dia els grecs no haguessin escrit sobre papir o pergamí, el més probable és que tot aquest llegat literari i mitològic s'hagués perdut per sempre.

Va passar el temps en què escriure era tan laboriós; va passar el temps en què calia sacrificar molts animals per tenir prou superfície de pergamí per copiar els textos transmesos oralment, i molta paciència per elaborar els "fulls" de papir, a partir de la planta del mateix nom. Primer, els "llibres" eren rotlles d'aquests materials que hem dit; després, a partir del segle II dC, es va generalitzar l'ús del còdex –molt semblant als nostres llibres d'avui–, i, finalment, va arribar-nos, importada de la Xina, la gran invenció del paper. Més encara: va arribar el segle XV, i Gutenberg i d'altres van inventar la impremta, prodigi que va permetre la reproducció de milers d'exemplars d'un llibre, a diferència del que havia passat fins aleshores, quan totes les còpies havien de fer-se a mà, una per una.

Ara tenim tot el gran llegat dels antics i dels moderns al nostre abast –inclosos els autors del segle **xx**, que ja formen part de l’antigor, si es mira amb els ulls apressats dels nostres dies–, en forma de llibre i en qualsevol format propi de les noves tecnologies. Si ho tenim tot tan fàcil per llegir, ¿per què no ho fem adelerats i agraïts a unes tècniques que van començar fa tants segles i que no han parat de facilitar-nos la lectura?

Només ells, els llibres, són el dipòsit d’una quantitat extraordinària d’estrats de cultura, de pensaments diversos, de sentiments inèdits per a un lector, de variacions a l’entorn de l’ésser humà. Només ella, la lectura, eixampla el coneixement, amplia la nostra experiència de la vida i ens converteix en sobirans intel·lectuals davant l’amenaça de la banalitat que edifica, ai las, l’opinió comuna i impensada, més poderosa com més va.

Per què llegeixo?

**I ara, de gran, una de les qüestions que em fa ràbia
de la inevitable finitud de la vida és ser conscient
que em moriré sense haver llegit tots
els volums que encara m'esperen
a les prestatgeries de casa o de les llibreries**

Soc una lectora voraç; sempre ho he estat. Quan era petita, un amic de la família, acostumat a trobar-me llegint sempre que venia, un dia va demanar: “A quants nusos per minut llegeix aquesta nena?”. Jo, però, no el vaig sentir perquè era incapaç d’adonar-me de res del que passava al meu voltant, ja que estava capbussada en un altre univers, que em resultava més viu i més interessant que no pas la realitat presencial. I és que, en aquell país autoritari i normatiu i aquella família patriarcal que van ser els meus durant els anys cinquanta i seixanta, ser nena no era cap bicoca. I llegir era l’única forma de llibertat possible.

Ara, de gran, i després d’haver-me empassat molts volums sobre neurociències, ja sé que no hi ha més realitat que el nostre cervell. I que els nostres sentits la perceben només en funció de les idees prèvies que hi tenim emmagatzemades: un vídeo del mar en moviment podem sentir-lo amenaçador o amigable segons que estigui associat a una música de por o a una de simpàtica. La realitat, doncs, la duem a dins del cap. I són les neurones mirall, descobertes per l’equip del neurobiòleg Rizzolatti, les que ens permeten posar-nos en la pell de l’altre: sentir dolor quan algú es talla amb un ganivet de cuina o viure com si fossin nostres els contratemps dels personatges de les novel·les. De manera que, efectivament, la realitat que m’envoltava de petita i la realitat que recreava el meu cervell quan llegia eren realitats totes dues. Però, a mi, m’agradava més la que em permetia volar a lloms d’una oca al costat del Nils Holgersson a través de Suècia o anar fins a una illa del Mississipí amb en Tom Sawyer i en Huckleberry Finn.

I ara, de gran, una de les qüestions que em fa ràbia de la inevitable finitud de la vida és ser conscient que em moriré sense haver llegit tots els volums que encara m'esperen a les prestatgeries de casa o de les llibreries. Perquè, a més de la voracitat lectora, tinc una altra característica essencial: la compulsió per comprar i “col·leccionar” llibres (12.000), una peculiaritat compartida amb aquella gent que sent amor per la lectura, i, com a conseqüència, pel llibre com a objecte. Per això m'agrada molt tafanejar les biblioteques personals; diuen molt de com és i com pensa la persona. I no tenir-ne, també, és clar!

Ser a casa, envoltada de llibres –amics o encara desconeguts–, em permet no sentir-me mai sola. I poder llegir a la nit, després d'un mal dia, resulta curatiu. En definitiva, llegir em salva de tot.

Lliçons de *Les mil i una nits*

Per a què serveix la lectura?

Ens pot servir per aprendre coses, per experimentar un plaer intel·lectual o estètic, i també per entretenir-nos

Quan vaig fer la primera comunió, cap als anys seixanta del segle passat, una tia llunyana meva, senyora encantadora i ja gran, em va regalar un llibre molt ben enquadernat, amb formidables il·lustracions en color. Es tractava de *Las mil y una noches*, en l'edició de l'editorial Sopena. En la imatge de la coberta, sobre uns arabescos, apareixia un imponent ancià de barba blanca, embolicat en una túnica i envoltat de dues boniques joves, entorn d'una pipa d'aigua. De la paret penjaven, amenaçadors, uns alfanges. Llavors no ho sabia, però m'havien posat a les mans una versió espanyola de l'edició d'Antoine Galland. I dic “una versió espanyola”, no “una adaptació per a nens”, que potser –però només potser– era el que la meva anciana tia s'havia proposat de regalar-me.

Feliç amb el meu regal als meus vuit anys, em va faltar temps per submergir-me en les seves pàgines, que em van desbordar immediatament la capacitat de sorpresa. En elles va començar ràpidament a plasmar-se un ric mostrari d'adulteris, decapitacions, escenes d'eunucs... a les quals jo assistia amb la boca oberta. Un món de sensualitat i violència, d'enorme riquesa atmosfèrica, que jo, fins aleshores, en la meva innocència, no tenia ni la més petita idea que existia... o podria existir.

La introducció a *Les mil i una nits* és tremenda, però una vegada Sherezade aconsegueix el comandament i hipnotitza, nit rere nit, el sultà amb els seus relats, ens obrim a les vivències d'un ampli món àrab, llunyanes en el temps però tremendament representatives de la condició humana. I la fascinació es multiplica.

Sempre que he reflexionat sobre aquella lectura, la primera de la meva vida que em va marcar profundament, penso que em va aportar diverses coses i molt diferents. Amb ella vaig aprendre que existia un univers cultural molt diferent del nostre, però atractiu, fascinant i fàcilment comprensible. Quan, en els nostres dies, sento veus que intenten reduir el món àrab al fonamentalisme, en tinc prou amb recordar aquell volum de l'editorial Sopena per assegurar-me que no és així. Aquelles pàgines em van brindar també un plaer estètic i cultural, en submergir-me en la sofisticada narrativa de les històries dins de les històries, amb una prosa elegant de múltiples registres. I també em van entretenir, em van sorprendre i em van divertir durant moltes nits, potser no mil, però sens dubte bastantes.

Per a què serveix la lectura? Ens pot servir per aprendre coses, per experimentar un plaer intel·lectual o estètic, i també per entretenir-nos. La majoria de llibres compleixen alguna d'aquestes funcions per separat. Els grans llibres, com *Les mil i una nits* que van sacsejar la meva infantesa, satisfan les tres.

Llegeixo perquè em fa feliç

Quan llegeixo, les paraules agafen vida i doble sentit

Quan llegeixo, les paraules agafen vida i doble sentit.

Llegeixo perquè em fa feliç. Així de senzill i així de sofisticat.

Senzill perquè llegir em permet recuperar el plaer que sentia quan la meva àvia Maria, tota arrugues i rialles, m'explicava contes que, molt sovint, s'anava inventant a mesura que avançava la narració.

Sofisticat perquè llegir també em fa aprendre, reflexionar, viatjar, emocionar-me, viure altres vides, conèixer personatges extraordinaris i paisatges prodigiosos.

La lectura m'acompanya quan estic sola, em fa viure aventures trepidants quan estic avorrida, em torna a omplir la panxa de papallones, em fa sentir la pluja –les gotes repicant alegrement damunt la teulada, l'olor intensa de la terra mullada, el regalim d'aigua damunt una fulla de falguera, els trons que ressonen a la llunyania, els núvols llargs i prims, esfilagarsats o arrodonits com boles de gelat– encara que el dia sigui serè.

Quan llegeixo, les paraules agafen vida i doble sentit. S'amaguen o s'exhibeixen, insinuen secrets o es carreguen de verí. Juguen les unes amb les altres i estableixen estranyes aliances o s'arregleren per defensar una idea determinada.

Les novel·les que he llegit les duc a dins per sempre. No totes, només les que han aconseguit arrossegat-me a un món diferent i que s'han guanyat per dret un lloc a la meua llibreria. La majoria d'aquestes novel·les m'han fet passar un petit dol, potser vint-i-quatre hores, quan les acabo. Enyoro els personatges,

voldria saber què se n'ha fet, trobo a faltar aquell poblet de la costa de Maine on l'aire fa olor de sal, o els sorolls del barri més popular de Nàpols, o aquella casa amb el porxo poc il·luminat des d'on se sent la flaire de la menta. I la meva memòria, cada vegada més dèbil i garratibada, és capaç de guardar com un tresor títols i noms d'autors, i fins i tot frases senceres.

Llegir és –com diria el meu pare– la meva flaca. La meva debilitat, una mena de vici al qual no puc renunciar. Recordo que, de petita, quan els pares ja havien dit “a dormir!” i havien tancat els llums de tota la casa, jo agafava una lot molt petita –pertanyia al meu *kit* d'excursionista–, aixecava el llençol i la manta damunt del meu cap, com una tenda de campanya, i il·luminava les pàgines per retrobar-me amb les bessones O'Sullivan o els Set Secrets.

Per això, quan ara algú em diu, amb to desesperat, que ja no sap què fer per aconseguir que els seus fills llegeixin, li recomano una sola cosa: transmeteu-los entusiasme, feu-los entendre que la lectura els divertirà. No hi ha cap més secret. Han de descobrir el plaer de llegir i tot vindrà donat.

Lee, busca, enamórate

No te gusta leer hasta que no te enamoras de un libro.
El resto de tu vida sigues buscando volver
a enamorarte así

Todos los buenos libros hablan de ti sin necesidad de haberte conocido. Te explican, te ofrecen la comprensión de tu vida. Todo lo que no sabes y no entiendes de ti pero intuyes, hubo un hombre o una mujer que quizás viviera hace doscientos años, en un país lejanísimo del tuyo, en otro idioma y sociedad, que te ha leído por dentro, te entiende y no te juzga. Quizás utilice una ballena blanca, a Childe Harold o el fantasma de un padre muerto, pero habla de algo que eres tú, en un orden extraño de mirada oblicua, en apariencia caótica o diletante, pero que enseguida reconoces como lo que es: una revelación.

De niño no me gustaba leer hasta que mi padre me regaló *Los tres mosqueteros*. Seguí sin gustarme leer, pero leía una y otra vez *Los tres mosqueteros*. No te gusta leer hasta que no te enamoras de un libro. El resto de tu vida sigues buscando volver a enamorarte así. Y lo consigues. Te enamoras cientos de veces entre decepciones, abandonos, libros de una sola noche y libros concertados sin amor. Las quince, veinte primeras páginas bastan, como bastan los primeros besos para reconocerlo. El resto es mala literatura o ni tan siquiera eso: saliva y torpeza.

Solo leyendo rápido te diviertes. Has de practicar. Leer sin darte cuenta, como respirar, porque los buenos escritores escriben al respirar. No es necesario conocer el significado de todas las palabras sino descifrar el misterio que se crea al juntar esas palabras en una ficción autobiográfica. Alguien habla de ti hablando de él, de su familia, su tribu, su barrio, su país, su imaginario planeta rojo o un amigo robot. No sé cómo sucede pero sucede.

Los buenos libros no sermonean ni te riñen, tampoco te humillan y no conocen los celos. Los buenos libros son escritos por gente que perdió, se cayó para luego levantarse y encontrar el arrojo suficiente para escribir el testimonio de esa caída, su redención, pagar la factura del casero, lo nobles o mezquinos que fueron o a qué olían las manos de su abuela. Los buenos libros te acompañan, te desvelan, eligen a sus lectores uno a uno. Los buenos libros te liberan de ser solo tú y para siempre. Los buenos libros zarandean convicciones y certezas, escupen a la cara a los poderosos que solo son una baraja de naipes.

Leo porque quiero parecerme a la gente que lee. Todas esas mujeres y hombres fuertes y maravillosos que leen me parecen tan atractivos, de una radicalidad individual tan hermosa, y, a ratos, sexual, que no puedo evitar desear poseer sus cabezas y sus corazones, tratar de enamorarlos del mismo modo, demostrarles que puedo ser un niño atravesando África, Tom Sawyer irrumpiendo en su propio funeral, el quinto mosquetero.

Als tres micos

**Un que escriu, l'altre que llegeix: amb això n'hi ha prou
per fer trontollar els designis d'aniquilació**

L'home anònim, el desconegut universal que no té veu ni vot, amb un full de paper i un llapis en té prou per deixar rastre sempre que hi hagi algú que tard o d'hora el llegeixi. D'aquell noi de Mississipí sense cap altra partida de naixement que la ratlla escrita per la seva mare a la guarda d'una Bíblia, que emigraria a Nova York i aniria a combatre el feixisme a Espanya com a brigadista internacional, no en sabríem res si no hagués escrit unes memòries, *From Mississippi to Madrid*, publicades en castellà gràcies a Mireia Sentís. Tot, de dalt a baix d'aquest llibre, és apassionant, però en recordo especialment la borratxera de llibertat quan l'afroamericà James Yates entra per primer cop en un cafè de blancs a París, el seu trasbals quan veu oficials negres a la Brigada Lincoln, i la seva mirada sobre les siluetes minúscules arrupides als grans camps d'Aragó, tan semblants als collidors de cotó de la seva infància –una infància violentada pel segregacionisme, però lletrada. I poques coses deixen James Yates tan parat com la quantitat d'analfabets que troba entre les files republicanes.

D'aquestes mateixes files sortiria un altre noi prou lletrat per escriure l'experiència viscuda al front i després de la derrota. Rua de captius és un dels quatre o cinc relats gràcies als quals queda rastre d'un fenomen massiu molt ben eliminat del mapa i de les consciències: els camps de concentració franquistes. Espanya va tenir-ne prop de dos-cents, per on va passar prop de mig milió de persones entre el 1937 i el 1947; tot és aproximatiu en aquesta història, ja que la xarxa de camps ha desaparegut, no tan sols de la geografia física sinó, en bona part, dels arxius. No en sabríem res de concret si no fos que Francesc Grau Viader –i una escassa mitja dotzena de testimonis com ell– va decidir narrar

la vida dels presoners al de Miranda de Ebro. Vet aquí la seva conclusió: “Les enormes matrius dels camps de concentració havien tingut l’eficàcia de gestar una generació d’homes moralment castrats, de parir una munió de criatures físicament acovardides i disposades a acceptar totes les humiliacions sense un sol crit de protesta.” Llegida avui, la frase es carrega de noves perspectives.

Un que escriu, l’altre que llegeix: amb això n’hi ha prou per fer trontollar els designis d’aniquilació. El paper imprès o guixat té una vida curiosament tenaç –sempre que ens ensenyin a llegir, que no és pas només ensenyar de lletra. Sobta que aquest rastre escrit d’una comunitat humana que és la literatura ocupi a Catalunya el lloc ridícul que li han reservat les successives conselleries: actualment, la literatura catalana no s’ensenyava com a tal fins al batxillerat (una etapa escolar que exclou més del 40 % del jovent), durant un curs, a raó de dues hores per setmana. Aquesta és la millor manera de matar i enterrar relats com els de James Yates i Francesc Grau –un propòsit que no desaprovava cap dictador. Alguna cosa put.

Per què llegir

**Viure sense llibres i sense lectures
és viure una vida morta, una vida de direcció única
que es nega la possibilitat meravellosa de viure
moltes vides en una sola existència**

Per què estimar? Perquè és inevitable, probablement. I també l'única forma de tirar endavant amb l'espècie, si em permeten relacionar amor i sexe. I perquè l'amor ens fa millors, i també més feliços malgrat que ens pot fer molt desgraciats. Llegir i estimar són, crec, dues de les activitats que fan que la vida pagui la pena de ser viscuda. Per això, respondre a per què llegir és com respondre a per què estimar. Per viure. Perquè la vida sigui més interessant, potser més plena, tal vegada millor, en qualsevol cas més viva.

Si el llenguatge és probablement la característica més evident de l'espècie humana, llegir és l'acte que perfecciona el llenguatge i defineix l'individu. Llegir un llibre és un acte solitari, reflexiu, que demana temps i concentració, però que ens obre les portes de moltes vides en la nostra pròpia i limitada vida. Llegir ens permet l'entrada al coneixement i a la passió, ens deixa viatjar entre el sentiment i la reflexió, ens fa profundament humans i ens permet rebre l'herència de tots els que van ser humans abans de nosaltres. I si el tòpic vol que som el que mengem més el llegat genètic amb el qual naixem, què llegim i com llegim és el que dibuixa i perfila el nostre esperit, la nostra ànima, aquesta barreja de sensibilitat i experiència, l'aliment bàsic del cor i de la ment.

Viure sense llibres i sense lectures és viure una vida morta, una vida de direcció única que es nega la possibilitat meravellosa de viure moltes vides en una sola existència. Al final, quan ja no puguem llegir, és a dir, quan hagi mort la nostra essència, ens haurien de jutjar per tot el que hem llegit, per les moltes

vides que hem viscut gràcies a la lectura, i no per la nostra sempre limitada vida sensorial. La música, la pintura, el cinema, viatjar, conèixer gent i cultures, tot això que ens fa la vida més rica i plena i que ens ajuda a ser humans, no s'explica sense l'escriptura i la lectura. Llegir, tornem-ho a dir, és el que ens fa viure de debò, la clau que obre el pany de la consciència pròpia i dels altres. No només és una font de plaer i coneixement, és l'autèntica font de la vida i de l'eterna joventut, el sant grial, el misteri, la màgia, la veu interior que ens permet que moltes altres veus ens parlin i siguin nostres. Llegir ens fa lliures en el sentit més ple de la paraula, perquè ens permet transcendir i superar les limitacions de la vida petita i erma que és la del no lector, aquell que, lamentablement, no ha pogut accedir o que ha renunciat a un dels grans plaers i poders de la nostra vida. La lectura, allò que ens fa humans i que ens apropa a mirar i entendre els estels i els altres mons. Tots els que les pàgines dels llibres ens obren...

Obrir un llibre

**La literatura és la gran mentida que explica les veritats,
no serveix per a res i per això és imprescindible**

Si he de buscar una única paraula que em descrigui, sense cap mena de dubte seria lectora. Lectora caòtica, lectora a deshora, lectora a totes hores. Mai no em falten llibres a la motxilla, a la tauleta de nit, a la taula del menjador, a sobre el sofà i a sobre el radiador de l'habitació. Llibres oberts, llibres tancats, alguns llegits, alguns esperant ser descoberts. De la lectura he construït el meu món personal i laboral.

Obrir un llibre és una porta que em transporta a altres vides que mai no viuré, a paisatges que s'escapen de la meua realitat, a viure situacions que mai no viuré però que m'acompanyen. Llibres que em transformen i em deixen aquella meravellosa sensació que passa quan n'acabes un de realment bo: et redefineix.

La meua biblioteca parla de mi, explica el meu camí, per on navego buscant tresors que guardo i comparteixo amb els que tinc al voltant. Parla del que soc i de com soc. Parla de les vides no viscudes que guardo dins meu. I em fa parlar amb els altres. I obrir junts portes que mai no hauria descobert sense ells.

Llegeixo per plaer, per vici –el més poderós dels vicis–, per viure. I des de la meua trinxera professional llegeixo per acompanyar a llegir. I veure els ulls brillants d'un nou lector, tingui l'edat que tingui, que espera amb candeletes una nova recomanació, xerrar una estona al voltant de personatges, realitats o frases que et queden rondant pel cap no té preu.

Llegir en veu alta, donar a la lectura una dimensió afectiva i de comunicació que ens permet dir-nos als ulls que ens estimem, que ens necessitem i que

construïm amb fils invisibles una xarxa que, partint de les paraules, sempre ens acompanyarà.

La dimensió de la lectura s'escapa del que creiem: imaginem, posem en moviment el nostre cervell, ens comuniquem amb nosaltres mateixos i amb els altres, mirem endins i mirem enfora, tenim claus per obrir portes desconegudes i vivim múltiples mentides a partir de la literatura.

La literatura és la gran mentida que explica les veritats, no serveix per a res i per això és imprescindible. Imprescindible per a cadascú de nosaltres. I per això tenim el deure d'encomanar la lectura, d'acompanyar el lector –gran o petit, reincident o allunyat d'ella pel motiu que sigui–, donar-li la mà i obrir plegats la porta que ens durà a la literatura.

Per això, per motivar cal tota la societat, començant per les famílies, passant per les escoles i acabant en la part institucional. Tots i cadascú de nosaltres. I també hi som els mediadors, uns personatges que sempre tenim la porta oberta per fer recomanacions, per fer-la petar, per acompanyar els lectors. Cal que ens movem cap a la descoberta de la gran mentida que és la literatura per arribar a veritats, per no ser dominats, per tenir criteri propi, per connectar totes les claus que hem trobat als llibres i posar-les en acció quan cal.

Soc lectora i per això soc una dona lliure.

Per què llegir

**Com a pare, us recomano una sola cosa:
transmeteu als vostres fills la vostra experiència en el
món de la lectura; el vostre entusiasme servirà
com a detonant perquè ells mateixos descobreixin
el plaer de llegir**

Llegir és aprendre vocabulari, llegir és entusiasmar-se per un assaig, llegir és un poema, llegir és crear una connexió mística entre tu, l'autor i la història que mos expliquen i sobretot rellegir; sí, jo també rellegeixo llibres que m'han agradat i que vull tornar a llegir per sentir aquella emoció que van provocar-me; o bé, aquells records i aquella felicitat que em van enlairar en el fantàstic món dels llibres i la lectura.

De molt menudets, los nostres pares mos han contat per dormir o a la vora del foc, a l'hivern, aquelles històries de faules meravelloses on los animals són els protagonistes de fets que mai no ens podríem imaginar possibles, i mos hem sentit atrets per aquells personatges especials que mos han fet somiar desperts i gaudir de la literatura en majúscules.

Aquesta és la base de l'addicció que mos porta a l'entusiasme de llegir compulsivament i créixer intel·lectualment, per seguir xalant com xiquets i fer que els nostres fills s'entusiasmin per la lectura, que és la base del coneixement que els farà créixer com a persones formades. Per això, com a pare, us recomano una sola cosa: transmeteu-los la vostra experiència en el món de la lectura; el vostre entusiasme servirà com a detonant perquè ells mateixos descobreixin el plaer de llegir, i, a partir d'aquell moment, tot serà diferent, obriran los ulls a un nou món que solament ells seran capaços de gestionar per apreciar la bona lectura.

Per mi, llegir sempre ha estat un plaer, buscar el moment adequat per gaudir d'aquell moment únic quan agafes lo llibre, que és tot un ritual per saber on t'has quedat la vegada anterior i què et trobaràs a partir d'aquell moment, quan tornes a posar-te dins d'aquell plec de papers i la teva ment et porta a viatjar i viure aventures trepidants en altres vides i fer-les teues.

De molt jove, la meua passió per la lectura i per llegir tot el que tenien mos pares a casa em va portar a decidir-me a ser el que soc, un llibreter d'ofici, un venedor de llibres nat que als tretze anys va decidir muntar una llibreria, i així m'assegurava poder llegir tot el que volgués i damunt fer negoci professional.

El meu vincle amb la lectura és alguna cosa més que les ànsies de llegir, és la meua debilitat que em porta a pensar a com treure més temps per llegir més, un vici al qual no puc ni vull renunciar per seguir creixent com a persona.

Xaleu, xalem tots sempre de la bona literatura!

La felicitat és això

Ho deia l'enyorat Emili Teixidor: llegir és viure molt més i molt millor

T'explicaré un secret: no cal que llegeixis. Llegir no és imprescindible per viure. El món és ple de gent que no llegeix i prou que va tirant –parlo de la gent, no pas del món, que gira de gairell. Llegir no et farà tampoc més bona persona. Si algú et diu això, no te'l creguis perquè no és veritat. No passa res per no llegir. Res de patològic, vull dir. Però hi ha una altra cosa –una obvietat– que també hauries de saber: si no llegeixes, tu t'ho perds. I potser no surt a compte desaprofitar la vida com si en tinguéssim mitja dotzena de recanvi.

Ho deia l'enyorat Emili Teixidor: llegir és viure molt més i molt millor. Els llibres són la memòria del món. I ens permeten ampliar la nostra, de memòria. Però ni nosaltres som ordinadors ni la utilitat dels llibres es pot mesurar en bits. Els llibres són útils a la seva manera. N'hi ha que ens evadeixen, n'hi ha que ens fan volar i n'hi ha que ens salven la vida. Literalment. De vegades, no és una salvació immediata: de vegades llegeixes un llibre que t'acabarà salvant la vida al cap de vint anys, gràcies al fet d'haver-lo llegit vint anys enrere.

L'escriptor britànic Ian McEwan va explicar fa poc a Barcelona que la seva rebel·lió adolescent va consistir a descobrir la literatura i la música clàssica: “Els amics que venien de cases bohèmies plenes de volums de Shakespeare només volien emborratxar-se. Jo vaig tenir sort, podia sorprendre els meus pares escoltant Bach”.

Jo també vaig tenir sort. A casa meva no hi havia llibres, més enllà dels que regalaven les caixes d'estalvis. Poca broma: vaig llegir per primer cop *La plaça del Diamant* en una edició il·lustrada que duia a la contracoberta el logotip de Caixa

de Barcelona, amb aquella fletxa que assenyalava cap amunt. Els pocs llibres que havien entrat per casualitat a casa dels pares els vaig devorar tots, alguns abans d'hora: *Lolita* em va impressionar especialment perquè la novel·la em va atrapar quan tenia l'edat de la nimfa de Nabokov. Devia ser un estiu: els tres mesos de vacances se m'haurien fet eterns si no fos que –gràcies a la biblioteca de la meva escola– ja havia descobert l'opció de viatjar sense moure'm de lloc.

Ara sé que, quan la vida se'ns trenca, la literatura pot ser un flotador, una sortida d'emergència. Però juraria que val molt la pena haver començat a llegir abans de les primeres esquerdes. No se m'acut cap situació més envejable que la de llegir un llibre durant una època plàcida tot pensant –tot sabent– que la felicitat és això.

Per què llegir

**La lectura ens permet fixar-nos en les paraules mateixes,
paladejar-les, rosegar-les i trencar-ne amb les dents
els contorns més cantelluts**

La nostra vida mental és una tombarella constant de paraules. En els nostres somieigs diürns, el pensament gira com una formigonera que trinxa i rosega diàlegs imaginaris, frases recurrents que estirem com un xiclet i ens repetim dins el nostre cervell amb la mateixa insistència de les falques radiofòniques o les estrofes d'una cançó. Estem fets de carn i ossos, però també d'aquest detritus verbal.

El nostre cap seria una presó si no converséssim amb els altres, però al final del dia arribem a casa exhaustos, tant de l'esforç d'entomar la vida exterior –el món és ple de xerrameques i encantadors de serps– com de negociar amb la nostra veueta interior. Som el que fem, però també el que ens diem i ens expliquem sobre nosaltres mateixos. És difícil retrobar l'ànima enmig d'aquest tràfic de paraules, que ens habita sempre sobre la marxa, aquesta progressiva digressió mental que no podem aturar mai del tot, ni en la vigília ni en el son.

La nostra vida mental necessita, doncs, ventilació. La convivialitat i la conversa ens permeten esplaïar-nos, però no hi ha cap espai que ens regeneri tant com el de la lectura. Llegir –fins i tot quan es llegeix en veu alta– demana silenci, concentració, i, si pot ser, solitud, tres valors escassos en la nostra vida interconnectada i plena d'interferències. L'aïllament és la primera condició de possibilitat de la lectura, i només per l'estat de desconexió que comporta llegir ja val la pena. Mentre passem les pàgines d'un llibre veiem passar davant nostre, talment com en una passarel·la de moda, idees vestides de paraules. La lectura ens permet fixar-nos en les paraules mateixes, paladejar-les, rosegar-

les i trencar-ne amb les dents els contorns més cantelluts. En els replecs de la sintaxi descobrim les trampes que amaguen les consignes polítiques o les falques publicitàries que tan sovint ens empassem amb la saliva dels mots.

A banda de delectar-nos amb la seva bellesa, fixar-nos en les paraules mateixes ens entrenarà també per llegir les imatges. No debades el nostre imaginari es construeix avui amb seqüències visuals, que tenen també la seva sintaxi i els seus codis. Som a la platja de Sandymount amb Stephen Dedalus, i hem vingut a aquest món a llegir la signatura de totes les coses.

Per què llegir

Quan llegeixes, aprens a llegir els altres.
I entens com s'estructura tot

Llegir no serveix per a res. De manera que pots parar de fer-ho ara mateix, en aquest punt. Passejar vora la mar mentre el sol es pon i xisclen les primeres falcies tampoc no serveix per a res. Ni somriure a un desconegut. Ni ficar-te en un tren qualsevol, a veure on et porta. Ni seure en un banc de la plaça i mirar com algú intenta menjar-se un gelat evitant que li regalimi per la mà, alhora que arrossega la bicicleta al seu costat i controla que el fill no surti corrents darrere una pilota. Com tampoc no serveix per a res escoltar la teva cançó preferida, fotografiar velles que fumen, passavolants que recullen burilles, detallar els plecs d'una olivera, navegar entre icebergs.

Fer que el món sigui més gran i, a sobre, conquerir-lo, no té cap utilitat. Ni veure més enllà del que ara veus. Perquè el cas és que llegir et permet viure les vides que et falten, imaginar-te la vida que voldries, patir per totes aquelles que no voldries, i seguir mentrestant amb la teva. La teva, des de perspectives que ni tan sols sospites.

Quan llegeixes, aprens a llegir els altres. I entens com s'estructura tot. La lògica narrativa t'ho explica amb un plantejament, un nus i un desenllaç, que, de moment, sempre ha estat el mateix per a tothom. Però, qui ho sap? La ficció no descarta sorpreses. La poètica fa que la realitat t'esclati al pit i sentis l'univers sencer des del Big Bang. Hi ha la descripció, que et mostra allò que no tens davant. La crònica, que et recorda allò que va passar quan tu no hi eres. El diàleg de veus que no et sonen, o sí. Els viatges que et transporten a llocs que algun dia rememoraràs, encara que no hi hakis anat.

Llegir et permet absteure el cas concret i concretar l'abstracció. En veure per escrit allò que duus dins però no sabries expressar, en trobar endreçats aquells coneixements que, de tan caòtics, no sabies que tenies, en incorporar-hi la informació que et faltava, tot encaixa. El cor et va a mil, la sang et bull. Estimes el text que ho ha fet possible. Necessites gravar-te cadascuna de les paraules i les idees i les emocions a la memòria.

Doblegues cantons de pàgines que no revisaràs, subratlles frases que, d'aquí a un temps, no sabràs per què estan subratllades. Creus que coneixes la persona que ha estat capaç de dir-te, negre sobre blanc, allò que tu no gosaves dir-te. Creus que et coneix millor que ningú. Rius i plores per totes aquelles coses per les quals no sempre et permetes plorar ni riure. I ho saps tot. Et deixes anar. Però, per què serveix això? Per a res. Llavors, què t'ha portat fins a aquesta, la darrera paraula?

Canibalisme intel·lectual

Descartes deia que la lectura és una conversa amb els il·lustres del passat i que aquest diàleg ens fa millors

Molts escriptors han escrit sobre la lectura. No és estrany. De fet, hauria de ser obligatori. L'escriptor no ho pot ser si abans no ha llegit, si no sap distingir el plagi de la tradició, si no coneix les espatlles dels gegants per on cal que ascendeixi, com un nan, per veure-hi més lluny. A més, però, l'escriptor llegeix la seva pròpia obra, la reescriu perquè l'ha llegit com si fos nova, com si no fos seva. Es converteix, així, en autor, perquè incorpora la vivència personal, la intransferible experiència única, a la seva poètica.

Convé que hi pensem, perquè rere l'aparent senzillesa de l'operació de llegir s'amaga una complicada xarxa de fils que s'entrecreuen. Valéry –que és qui potser ha reflexionat amb més intensitat, junt amb Proust, sobre l'acte creatiu– afirmava que el lector es converteix en un “productor”. Produeix, és a dir, crea el valor de l'obra, i, en conseqüència, també “l'ésser imaginari que ha fet allò”. En la lectura, el lector “assumeix” el paper de qui escriu. El lector fa néixer aquest “autor”, i, en aquest instant d'epifania, una part de l'escriptor s'encarna en aquest lector ideal. Valéry es plantejava, ell mateix, l'assumpció d'aquest paper primigeni, perquè és imprescindible –per no escindir-se– que l'escriptor sigui el primer lector.

La reflexió es restringeix aquí a l'escriptor. Però, ¿i el lector que simplement desitja endinsar-se en el llibre, experimentar amb nous universos, arribar a nous coneixements, entendre millor la realitat que l'envolta? Descartes deia que la lectura és una conversa amb els il·lustres del passat i que aquest diàleg ens fa millors. Proust aclaria que la conversa és amb un mateix, perquè la lectura “ens obre les portes de la consciència que estaven tancades”. Som nosaltres qui

ens hem d'endinsar més enllà del llindar. ¿Per ser millors –és a dir, ¿per conèixer-nos més profundament?– o per millorar, per completar, l'obra, per produir aquell “valor”?

L'extrema obsessió de Valéry pel llenguatge –amagada en els racons dels Cahiers– feia que es plantegés el concepte de lector com una necessària i irrenunciable condició de l'escriptor. I és aquí on potser s'amaga el secret de tot plegat. El lector –i parlem d'un repte colossal– no solament intervé en la creació sinó que s'empassa part de l'ànima de l'escriptor. Una mena de canibalisme intel·lectual que és a l'arrel de la lectura.

No ho percebem, tot això, mentre ens deixem anar per les pàgines del llibre. I potser és bo i saludable que no ho fem. Però hi és. En tota lectura.

Mi vida sin libros

Los libros son la única droga del mundo
que te hace más lúcido, más cabal, más persona

Sin libros, mi vida hubiera sido un desierto sin dunas, un páramo, un mar sin algas, sin olas, sin sal, sin gaviotas: una paella sin arroz.

De no haber tomado el sol en el jardín de Katherine Mansfield, ahora sería un espectro pálido que pasa por el mundo sin dejar huella, con la cabeza gacha sobre un teléfono y las cuencas de los ojos llenas de nada.

Si una lejana tarde de invierno mi padre no me hubiera leído *La pequeña Cerillera* de Andersen y entre lágrimas yo no le hubiera dicho “Quiero más, quiero más”, ahora estaría flotando por ahí como una ameba sin dueño, echando de menos algo que nunca tuve.

Si mi madre no me hubiera regalado en un lejano cumpleaños *El libro de la jungla* y yo no hubiera conocido a Bagheera y a Mowgli y a Shere Khan, hoy sería una huérfana abandonada a su suerte, sin oficio ni beneficio, un ser desaborido y átono con la cabeza vacía y el corazón siempre en un puño sin razón aparente.

Si no hubiera pasado la mitad de mi vida leyendo y acariciando los lomos de los libros con la fruición del pastelero que amasa hojaldre, sin navegar hacia *La isla del tesoro*, sin padecer en la cárcel con *El conde de Montecristo*, sin cabalgar con *Los tres mosqueteros*, sin que Milady de Winter me robara el corazón, sin que la señora Danvers me estremeciera, sin que Alfanhuí me llenara el alma de colores, sin acompañar en sus correrías a Philip Marlowe o a Sam Spade, sin albergar sentimientos ambivalentes sobre dos Daisies –Miller y Buchanan–, sin darle otra vuelta a la tuerca, sin sentirme perdida en Villa Triste, sin vivir en suma, hoy sería la milésima parte de lo que soy: una carcasa sin sustancia,

alguien o algo que se conforma con una realidad exigua, limitada, ridícula y muy muy aburrida.

Los libros son la única droga del mundo que te hace más lúcido, más cabal, más persona.

Siento una infinita compasión por los que, sabiendo leer, no lo hacen. Su mundo es un desierto sin dunas, un páramo, un mar sin algas, sin olas, sin gaviotas: una paella sin arroz.

Entendre el món i a mi mateix

Un llibre t'eixampla, et desfà les costures
i et permet ser un altre,
et dona la possibilitat de viure,
de conèixer i d'explorar els detalls de mons
que potser mai no podràs visitar

Diuen que el millor company de l'home és el gos, però jo m'arriscaria a dir que aquesta és una afirmació desencertada, almenys en el meu cas. Sense deixar d'estimar el meu gos i de valorar la tendresa, la fidelitat i l'equilibri que m'aporta en una relació ben estructurada, si he de triar quina és la meva millor companyia segurament decidiré que escullo un llibre. Perquè un llibre no és un objecte inanimat si li retornem la mirada que espera en ser obert i desplegat per unes mans que desitgen alliberar-se.

Un llibre t'eixampla, et desfà les costures i et permet ser un altre, et dona la possibilitat de viure, de conèixer i d'explorar els detalls de mons que potser mai no podràs visitar. Alguns perquè són massa lluny del teu abast, d'altres perquè mai no et donarà temps a viure'ls, molts perquè només existeixen a la imaginació del seu autor. Però, dins teu, tots ells seran tan reals o més que el teu petit món, que, a través de les portes que obriràs amb cada llibre que llegeixis, s'anirà fent més gran i més ric en matisos, de forma imperceptible en un principi fins que un dia el teu horitzó sigui més ample i divers que el que puguis veure des de la més alta de les muntanyes.

Un llibre pot ser molt més poderós del que sembla a primer cop d'ull quan el veiem a la prestatgeria esperant que algú s'hi fixi. Pot ser fins i tot la clau per escapar d'un captiveri. Aquest és el cas del *Viatge al voltant de la meva habitació* que va escriure el jove noble francès Xavier de Maistre el 1794 després de ser

condemnat a un arrest domiciliari de quaranta-dos dies, en què va compondre un dels llibres de viatges més originals de l'època moderna, considerat una petita obra mestra del seu gènere, un himne a la llibertat de la imaginació.

Potser pel fet de créixer en una ciutat hermètica com la Girona de la segona meitat dels seixanta i de començaments dels setanta, i viure al damunt d'una de les llibreries més completes de Catalunya, vaig poder conèixer aviat l'obra de Xavier de Maistre i també vaig mirar d'obrir moltes rutes amb els meus millors companys, i en segueixo encetant; els camins són infinits. He pogut viatjar en el temps, viure les emocions i seguir el fil dels pensaments de les ments més lúcides de la nostra espècie, he passejat per la imaginació privilegiada dels grans creadors, he pogut entendre el món i a mi mateix a partir dels diferents paràmetres que els grans pensadors m'han proposat i m'he pogut equivocar amb ells i tornar a reinventar-me sense sentir-me mai sol. Així, només obrint un llibre i obrint alhora la meva ànima. Per què llegir?

Viure el doble

**En cada llibre que obro
espero trobar-hi una resposta, una nova pregunta,
un món, un camí que em porti més enllà**

No sé concebre la vida sense llegir, sense la perspectiva de trobar entre paraules allò que no sé què és però que busco amb insistència. En cada llibre que obro espero trobar-hi una resposta, una nova pregunta, un món, un camí que em porti més enllà. En cada història se'm presenta un prisma des del qual veure el món. Hi ha llibres que des de la primera frase obren la porta a viure de manera trepidant la història d'algú altre ("El día que lo iban a matar, Santiago Nasar..."), d'altres que, amb una trivialitat ("La senyora Dalloway va dir que ella mateixa compraria les flors"), donen pas a un dia ple de confluències i de records, i d'altres que, amb un dir sec i fatal ("Avui ha mort la mare") anuncien un relat de pèrdua i desassossec. Tot el que llegeixo s'incorpora al que soc, al que penso, al que faig.

De petita, ho llegia tot. No sé quan vaig començar a veure que ficar-me en un llibre, i, a través de les paraules, anar seguint una història que m'explicava coses d'un món aliè i d'una gent desconeguda, era la manera de viure que més m'agradava. No és que tingués una infantesa mancada de distraccions – era la novena d'onze germans –, però és possible que el rebombori constant i una vida familiar molt compartida i entretinguda m'empenyessin a buscar-me un món propi, que fos només meu, i que el trobés en la lectura. Si penso en l'adolescència, la veig plena de llibres de Pedrolo, Enid Blyton, Pearl S. Buck... Potser la qualitat literària no era la més extraordinària, però en tots aquests llibres vaig poder tenir una besllum del secret que s'amagava entre les paraules. Ben aviat va venir el boom de la literatura sud-americana, i els llibres de Roa

Bastos, Jorge Amado, Álvaro Mutis i Augusto Monterroso, amb Garcia Márquez al capdavant, em van fer definitivament una lectora empedreïda.

Amb el temps, les lectures es van anar cridant l'una a l'altra, es van anar trenant per crear una mena de teixit sobre el qual recolzar la vida real. Cada moment vital em demana lectures diferents: hi ha èpoques en què se m'imposa llegir assaig per aprendre coses, n'hi ha que busco novel·les amb una història que em faci conviure amb personatges i conèixer-ne el final o que em permetin gaudir de les paraules i l'estil, i hi ha moments que res no pot superar la poesia, que amb poques paraules pot donar-me ales per volar més enllà.

M'agradava tant llegir, em feia tanta por quedar-me sense llibres, que em va semblar que la millor manera de viure llegint era aprendre a fer-ho en un idioma estranger per poder traduir-ho tot, paraula a paraula, per reescriure-ho i llegir-ho i rellegir-ho en català. Traduir per llegir més a fons. Parafrasejant les paraules del poeta àtic Menandre, que deia que qui llegeix hi veu dues vegades, diria, convençuda, que qui llegeix viu el doble.

Oriol Maspons.
Nens comprant còmics al carrer. 1955.
© Oriol Maspons. VEGAP, Barcelona, 2017.

EDUARD SANAHUJA
(TEORIES DEL NO, 2016)

Els éssers llibres

Uns quants sonats amb versos a la closca
no poden afectar la ciutat

RAY BRADBURY

No hi ha cap mena d'arma contra el temps.
Ho sap el llibre, que esgrogueït es fon
amb el frec de la bava d'uns insectes.
La memòria del llibre, qui la té?
En el mirall dels segles
les grafies engendren ulls de larva,
un gran festí de fulls
on passa inadvertit el gust de tinta.
En el mirall del temps
volen les merles
que engoleixen les cuques full a full.
Després vénen els llops i els esparvers
com una ombra de sang sobre els prestatges.
En el mirall dels segles
falta temps.
Tampoc tenim escuts per defensar
els vells codis d'honor de la lectura.
En el mirall del dia
viu la nit.
Potser ens quedarà el gest de decidir
l'ex-libris del granit,
el perfum de la llosa,
si llegim des de fora o des de dins,
si volem morir en vers o morir en prosa.
Fer de la vida una lliçó d'estètica.

Gabriel Casas.
Venedora de periòdics. Barcelona, 1930.
Arxiu Nacional de Catalunya. Fons Gabriel Casas i Galobardes.